

УПАДОК РОДИНИ

НАПИСАВ о. П. БОЖИК

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ОБРАЗОК

УПАДОК РОДИНИ

Большевицький Образок

**
*

**
*

“Сли не Бог будеє дім, даремна
праця будівничих.”

—Псалом 126.

УПАДОК РОДИНИ

Петро Притика і Його Жінка Катерина — Два
Комірники Соціялісти.

“Коли люди спали, прийшов воріг і посіяв кукіль між пшеницею.”—Євангеліє.

Родина, про яку розкажучу, жила в Торонті, в деревлянім домі. Від хідника стояв частокол і фіртка, від якої провадив до хати цементовий хідник.

По обох боках хідника находилися малі грядки з цвітами, які звертали на себе увагу людей; хто йшов вулицею, дивився на цвіти і мимоволі думав, що господиня вміла плекати цвіти. Особливо буяв гарний мірт у широкім вазонку, що був закопаний в землю, зелений з дрібними листочками та кактус, завбільшки, як чоловік, з шипрокими, колючими листками.

Батько родини називався Петро, а писався Притика, походив з бідної родини з Заліщицького повіту з Галичини, де його батько кожного літа був за польового у громади. До Канади прибув хлопцем з Максимом Лановим. Притика був високого росту, білявий, з усміхне-

ними очима, меткий, роботящий, любив чисто поситися. Читати і писати не умів, бо через бідноту батько не міг послати його до школи, проте пам'ять мав дуже добру. Його жінка називалася Катерина, дочка Ланового. Також була висока, чисто посилася, балаклива, уміла читати і писати по українськи. Було у них двоє дітей, Івась і Варварка. Варварка мала сині очі, що горіли мов два вогні під чорними бровами. Паньство Притики ходили до церкви на Богослуження кожної неділі, посілали до церкви також дітей, та святкували торжественно церковні свята. На Різдво і Великдень, йшли в гостину до Ланових, або кликали їх до себе.

Мальовничо стелився вечір одної неділі в осні. Місяць жовтень позолотив листя на кленах, які росли при вулиці перед домом Притики. Сонце стояло над заходом, а на краях неба бовваніли сині хмари. Притика і його жінка сиділи на ганку свого дому і дивилися на авто на вулиці, які їхали час від часу то в одну, то в другу сторону; і на цвіти перед ганком, які починали жовкнути.

“Як відживають цвіти свій вік, так старіється чоловік,” сказав поволи Петро Притика до своєї жінки, перймаючи люльку з одної руки у другу.

“Певно, що так,” потакнула Петриха, поправляючи в себе на колінах вишивану запаску.

Коли се говорили, прийшов до них невеликий чоловік в синій блюзі. “Гудей, містер,” сказав він до Притики і подав йому руку на привітання. “Се мій син,” сказав він до Притики, і рукою показав на хлопця, що був з ним. При тих словах сів на танчан, що стояв недалеко Притичихи.

Хлопець, що був з ним, міг мати п'ятьнайцять літ, називався Антошко, був худий, слабо відживлений, чорнявий, в синих снопнях, з низько стриженим волоссям.

“Учініть милість, газдо,” говорив прихожий. “Прийміть мого сина і мене на станцію, бо у вас хата ве-

лика. Я вдовець, роблю у млині, син мій не буде вам "тробля" (хлопогу) робити, бо дуже спокійний. Я походу з Російської України, недалеко Київ, що має багато церков. До церкви не ходжу, бо батюшка в нашій селі був злий чоловік, по нашому до людей не говорив, тільки по московському. Одного чоловіка видав на Сибір за те, що організував в селі читальню, бо хотів, щоб люди грамоту знали. Я пішов Гнат Придорожний."

Притика і Притичиха глянули одно на друге, тоді Притика сказав:

"Не можу вам зараз сказати, чи зможете в нас бути, аж пораджуся з жінкою; прийдіть завтра вечером."

Розірацалися.

Сонце сідало поволі за Торонтом, земля збиралася на сніжинки. Петро і Петриха давно радилися обоє, чи прийняти комірників до хати.

"Приймім тих людей," сказала Петриха. "Датуть нам по п'ять доларів в місяць за помещання; а як там їм свій харч, дістанемо по двацять і п'ять доларів від одного, одна кімната в нас порожня стоїть на поверсі. Центи нам не зашкодять. Як Пан Біг погодить, зможемо ще одну хату мати. Прийде старість до нас, маємо діти. Не відгонім грошій від свого порога."

Комірники розгоєлися в домі Притики другого вечора.

Минула осінь, а настала зима, уяв сніг, потиснув мороз. Придорожний ходив кожної днини на роботу до млина, а його син Антошко до школи. Оба комірники почувли себе нечаче у власнім домі, бо Притика і Притичиха поводитися з ними мов зі своїми рідними, позволяли їм вживати для виготи покою і столової. Довгими вечорами, коли Притика вертав з роботи зі Сіенарських майстерень, де постійно працював, а Придорожний з млина, по вечері оба сідали коло стола і бавилися картами і перекидалися веселими жартами. Антошко поволі віджи-

вався, бо добродушна господиня доглядала бідного сироту мов свою власну дитину. Він часто бавився з Притиковими дітьми у мяч та брав їх вечерами зі собою до кіна, яке з англійська називали “шовом.”

В Торонті було багато Українських робітників. Петро Нічай, високий, з піднесеним чолом, та Микола—Мирослав Семкович, низький, з широким лицем, оба з Коломийщини. які були надихані з Галичини соціалізмом, ученики Кирила Трильовського, згуртували коло себе робітників в соціалістичне товариство. Антошко не укінчивши школи понав у той гурт.

Товариство мало книжки соціалістичного змісту, які вишпозичало своїм членам і не членам, щоб читали і тим шляхом поширювали думку соціалістичну між українськими робітниками. Наука соціалізму полягає головнo в тім, що до соціалістів має належати майно всіх людей на світі, яке ніби лише вони, робітники створили. Щоби соціалісти могли його мати, треба буде звести боротьбу з тими, що свого майна мають боронити. Такій роботі очевидно протривить наука Ісуса Христа, яку голосить церков, для того соціалісти мали на програмі виступати проти церкви, щоб її повалити і проти Бога. Який є душою церкви. Всюди, де могли, явно і скрито агітували проти церкви. Товариство зростало, мало свою домівку і часопис, “Червоний Прапор,” в яким висьмівалось церков і віру, а слово “Бог” писалось малою буквою.

Час минав поволи і приніс в дім Притики деякі переміни. Варварка стала дівувати. Антошко виріс на гарного парібка, батько його помер, а він став до роботи на батькове місце. В соціалістичнім товаристві став його головою.

Антошко читав соціалістичні книжки і часописи, перенявся соціалізмом, а в наслідок того став також атеїстом, не вірив що існує Бог, Творець світа, що був на землі між людьми Ісус Христос, який учив вірити в Бога і

в Нього і як жити, щоби приподобатися Богови. Антошко часто показував у книжці Притичисі образки,—чашку з малпи і чоловіка тай “доказував” Притичисі, що чоловік походить з малпи. Коли Притичиха в те повірила, тоді говорив їй, що чоловік не має душі, що нема Бога, та що не треба слухати церковних наук. Все те робив поволи, систематично, неначе досвідчений дипломат, щоби не зразити собі господині.

Коли чоловік упаде морально, зараз падає і матеріально. Таке було і з Антошком. Він заробляв у млині стопятьдесять долярів в місяць, про гроші не дбав, мало шадив, більше розпускав. Часто купував Притичисі і Варварці дарунки і см прихилював серце Притичихи і її доньки до себе.

Час минав, Притика завважив що його жінка в товаристві з Антошком заходить до соціалістичної салі, немолиться, не хреститься перед їдою, та до церкви не йде. Одного разу Антошко взяв зі собою на забаву до соціалістів Притику і Притичиху, і там чув Притика кілька промов, в яких було сказано, що все майно, яке є на світі, має належати до соціалістів.

“Я в те не вірю, що лише робітники причинилися до створення майна, а інші класи людей ні,” сказав Притика до своєї жінки, коли прийшли домів з забави. “Я знаю з досвіду,” говорив далі Притика, “що всі класи людей причинилися до створення майна.” Для пояснення сказав таке:

“Як в господарці навіть листок має свою вартість, так само в суспільности кожда кляса людей.” Притичиха мовчала і ладнала ліжко, щоби ложитися спати. Притика сказав далі:

“Я чув в церкві одного разу, як священник говорив з Євангелія: “Як люди спали, прийшов воріг і посіяв кукуль між пшеницею.” Це відноситься до злої науки. Яку сіють соціалісти між людьми. Не хочу я йти біль-

не між соціалістів і слухати їх промов і не хочу, щоби ти до них на збори і забави ходила.” Притичиха не відзивалася, а се переконувало Притику, що його жінка стала соціялісткою.

Світова Війна. — Лист Притики з Війни. —Большевизм.
Поворот Притики Домів.

“Встане нарід на нарід, і царство на царство.”—Євангеліє.

Року 1914 почалась Світова Війна, яка закервала цілу Європу. Люди у військовім віці, двацять і одної держави з крісами в руках стали проти себе, щоби себе убівати. Канада також пійшла в кервавий танок, а між її жовнірами находився Петро Притика.

Притичиха остала сама дома з своїми дітьми і з Антошком, який не мав охоти переноситися на иншу квартиру, тим більше тепер, коли господаря не було дома. Варварка скінчила публичну школу, а Івась, який був молодшим о два роки від Варварки, ходив до Високої Школи, бо батько хотів, щоби він мав більше знання чим набувають учні в публичних школах. Притичиха жила з тих грошей, які давав їй уряд за її мужа, що був при війську; тих грошей було їй за мало на утримання дому, себе і дітей, але Антошко не жалувал для неї своїх грошей. Він давав їй стільки грошей, скільки вона потребувала; давав також княжу жертву кожного місяця на соціалістичне товариство, до якого належав, і в яке вірив більше, чим у самого Бога. Притичиху переконав, щоби вона також вірила в соціалізм, і кожний раз, коли йшов на засідання товариства або на збори, брав її зі собою. Притичиха була о вісім літ старша від нього, однак одівшись в дорогу сукню і капелюх з гарним струсовим пером пасувала до нього неначе дівчина.

Минув оден рік, другий, а далі і третий. Війна продовжалася. Петро Притика на війні сповняв ролю хоро-

брого жовніра. Одного разу Притика прислав лист до своєї жінки такого змісту:

“Дорога моя жінко і Ви рідні діти!:

Находжусь на французьким фронті, в боєвій лінії від кількох місяців. Так тяжко мені тут, що не ссьм в силі розказати; кулі свинцуть над мою головою і кожної хвилі смерть заглядає в мої очі. Два рази був я раненей у праву ногу, а тепер гази мене отруїли, а через се находжусь у шпиталі, а коли подужаю, піїду в боєву лінію. Лише Бог може мене спасти і вернути до дому! Проріть Бога, щоби я тут негинув. Оставайтесь здоровенькі і не забувайте за мене.”

Петро Притика.

Лист був писаний в англійській мові; писав Притикови англійський сержант. Антошко прочитав поволі Петриці лист, бо вона неуміла по англійськи читати і на згадку про Бога роземіялися обом. По хвилі Петриха сказала: “Ось так йому треба, то най був би не йшов на війну; коли так дуже хотів іти, то най тепер там мучиться.”

Року 1917 російський цар злетів з трону мов лист з дерева в сильну бурю. До влади в Росії прийшов Александер Керенський а незабавки потім Ленін. Прийшла в Росії політична переміна, на місце монархізму, прийшов большевизм. Проголошенню урядом, що державою лише робітники мають право кермувати, а всім иншим станам від всього засі! Видав уряд боротьбу Богови, став замикати церкви, а на ті церкви які оставив, наложив високі податки, зрабував церкви з дорогих чап і хрестів; хто хотів дати свічку перед образом, мусів від свічки податок платити; уряд приказав учителям учити дітей у школі що нема Бога ані душі в чоловіка!

Неначе велика ріка, що виступає з берегів по зливі і заливає околицю, так і большевизм став захоплювати

своєю думкою деяких людей не лише Росії і на Україні, але і поза ними.

Перші, що прийняли большевизм за правило свого життя в Торонті, були українські соціялісти. Вони змінили свою програму, а прийняли большевицьку; осередком їх стала Москва, звідки перебирали всі вказівки в роботі. (Гляди судову розправу проти Поновича і Томи Бека, 1931 року). Тоді галицькі большевики з великою силою виступили проти своєї церкви, в якій хрестились, хоч вона як могла так збирала кругом себе Українців, де могли там церков побивали, у своїй газеті, яка називалася “Червоний Прапор,” а пізніше “Українські Робітничі Вісти”; слово “Бог” писали малою буквою, для зневаги Бога.

Року 1918 скінчилась світова війна а під весну на слідуєчий рік вернув з війни до дому Петро Притика. Виснажений війною і далекого подорожжю, застав він дома духову переміну; дуна його жінки охолола до нього, образів в хаті вже небуло, і на всяку згадку про побожність і моральні засади Притичиха і Антошко лиш усьміхалися; на стіні, де колись находився образ Ісуса Христа стояв Ленін, а в шафі замість молитвеника, якого Катерина довго читала, було багато большевицької літератури. Притика догадався, що в переміні в його домі відіграв ролю Антошко.

Другого вечера, Притика закликав до себе свого тестя і тещу, Дмитра, брата своєї жінки з жінкою і Марію, жіночу сестру, яка була ще невіддана, на вечеру, щоби разом з ними повечерати і поговорити; був також Антошко. При вечері розказував Притика про війну, показував їм знаки від німецьких куль на правій позі.

“Ми сиділи в окнах коло ріки Сена у Франції. Одної днини по полудні,” говорив він, “дістали ми приказ робити наступ на ворога. Наше військо кинулось в мить ока на Німців, але і вони зробили те саме. Звели ми

страшний бій. Пригадую собі, що я положив двох Німців. Потім настушила сильна канонада, ревіли канони, Німці стріляли канонами до нас, а наше військо канонами до них. Стало темно від диму і такий страшний гук, що здавалось, що світ валиться. Що було далше, я непригадую собі. Коли канонада перестала, а вітер закотив дим з заходу на схід, а я прийшов до себе, побачив я, що я привалений по пояс землею від гранати, яка трісла недалеко мене і вирвала землю кругом. Коло мене лежало багато побитих і пораних, валялися по землі неначе бараболі, коли їх викидають рискалями з корчів; деякі страшно кричали з болю і кидали собою на всі боки мов риба на березі ріки. Тоді я був ранений в ногу; рана мене страшно пекла! Я нераз тепер думаю,” говорив далі Петро, “що на сій війні сповнилися слова Ісуса Христа, які я чув одного разу в церкві: “Що встане на-рід на нарід, і царство на царство.” Війна,—кара на людей за їх грішне життя.”

Як розійшлися гості домів, Притика сказав до своєї жінки:

“Слухай, Катерино, чи неможнаби Антошка видалити від нас, в нас він досить вже набувся?”

“Антошка видалити?” гукнула гнівливо Притичиха. “А чи ти не знаєш, що він мене багато грішми спомагав, коли тебе небуло дома? До того він такий добрий, як хліб. Я би ніколи незгодилася на те, щоби він від нас забрався.”

Непорозуміння Петра Притики з Жінкою — Притина в
Шінаго — Шлюб Антошка з Варваркою — Стаття
Про Українців.

меч.”—Євангеліє.

“Я не приніс Вам спокій, але

Настало пекло в хаті Петра Притики, птах на хаті невисидівби, так сварився Петро з жінкою; сварка йшла головню за Антошка, якого Петриха брала в оборону, щоб неவிдалювати його з хати. Притичиха перемагала Петра, вона казала:

“Гей, чи ти мене уважася за ледащо? Коли прожеимо з хати Антошка, се буде значити, що я пуста жінка, всі люди таке кажуть, а я такою не є, ти мене дурно чіпасися.”

Сварка провадилася тоді, коли Івася і Варварки небуло дома, бо Петро нехотів щоби його непорозуміння з жінкою знали діти, яких він цинив вище, чим всі скарби. Пізніше Варварка та Івась довідалися, що родичі неспокійні, та вони розуміли, що ті непорозуміння впливають із того, що мати перенялась большевизмом. Перший раз про непорозуміння почули одної неділі у стрийка Дмитра, до якого часто заходили в гостину.

До непорозуміння Петра і Петрихи мішався часто Максим Лановий з жінкою, тесть Притиків, високий муштина з грубим вусом. Він лагодив як міг зятя з донькою, просив їх, щоби були спокійні і перестали робити брєверію, а коли се непомагало, тоді лаяв їх, бештав, а коли і се непомогло, став виразьно по стороні Притики, бо бачив, що перевага вини лежить на боці донь-

кп. Він говорив до доньки: “Ти мусиш бути послужна мужови і стримувати свою злість супроти нього; ти була дома, а він на війні, вже те саме повинно робити тебе покірною.”

Коли Лановий забажав щоби Притичиха прогнала Антошка з хати і перестала ходити з ним до большевицького дому, Притичиха сказала:

“Дурні, тату, вані погрози! Я вам покажу, що немає права до мене ані ви, ані Петро. Забажаю судовою дорогою щобиєте мені доказали супружу невірність, а потім забажаю половину хати, бо я шлюбна жінка Петрови, тоді розійдуся з Петром і буду жити сама в Торонті, або поїду кудась звідси.”

Надійшли Великодні Свята. Стопився на вулицях сніг, перестав тиснути мороз, на великім озері, над яким лежить Торонто, розтав лід. Притичиха несправляла Великодних свят, а через се Петро мусів мати свята у свого тестя. Максима Ланового. Як прийшли з церкви до дому і їли свячене, Лановий сказав до Притики:

“Не розумію, як можна стати большевиком і відречися Ісуса Христа? Якісь розперезані Москалі наробили клопоту в цілім світі. Лише чорт міг відумати большевизм і вдохнути його деяким людям. Така гарна ніні відправа в церкві, а большевик сидить дома, молиться чортови і Ленінові. З того бачу, що мусить наступити розлад між большевиками і христіянами, подібно, як наступив колісць, і як і до ніні тримає, межі жидами і христіянами.” На те Петро сказав:

“Ще більша є причина на розлад між большевиками і христіянами, як між жидами і христіянами, бо жиди вірять у Бога, а большевія не вірять цілком у Бога, а натомість вірять, що чоловік походить з малпи, та заперечує, що чоловік має душу. Щось дуже страшне.

з тим я ніяк погодитися не можу.” Коли Лановий і Притика се говорили, Ланова, яка сиділа на кріслі коло столу, плакала і втерала рукавом очі, а по хвилі сказала:

“Волілабим була свою Катерину вивести в Галіції на цвинтар ніж прибути з нею до Канади. Ось тут рветься мені серце з жалю, що моя дитина не така, як людські діти,” і при тих словах трималася рукою за серце.

Того літа Притика неміг найти заняття в Торонті, хоч як шильно о се старався, а через се мусів поїхати до Злучених Держав, щоб там найти роботу.

Заїхав до Шікаго. Знайшов там роботу у фабриці, яка виробляє кухонне начиння. Заробляв гроші і частину посилав до дому, бо знав, що родина потребує помічі.

Минуло літо, настала осінь, а потім зима. Притичуха й Антошко уложили новий план, після якого хотіли провадити своє життя й уникнути підозрінь Українців. Змістом плану було те, щоб подружити Антошка з Варваркою. Антошко став частіше, як перед тим, брати зі собою в місто Варварку, купив авто, навчився ним їздити і вечером, коли вертав домів з роботи, брав на авто Варварку, їздив з нею до Ланового і до стрийка Варварчиного. Дівчина була ще молода, любила їзду, приймала подарунки від Антошка і нарешті дала свою згоду вийти за Антошка.

Був пізний вечір, коли Антошко і Притичуха понесли на оповіді до священника. Стояв місяць високо на небі, по Великім Озері потягнув своїм млявим світлом і посріблів його.

“Проню, щобн отець дали мені шлюб з Варваркою,” сказав до священника Антошко Придорожний, “але я не хочу брати шлюбу у церкві, тільки в хаті, де мешкаю, а

також щоби шлюб був цивільний.”

“Що значить цивільний шлюб?” запитав здивований священик хлопця.

“Отець знають, що значить “цивільний шлюб,” відповів гордо большевик.

“Ні, не знаю,” сказав священик.

“Чому не знаєте. Знаєте! То такий шлюб, щоби нетреба при нім уживати перстень, хреста і Євангелія.”

Священик поправив шкла на очах і сказав:

“Такий шлюб я нікому не давав і тобі не дам, ти говориш до мене, до старого чоловіка якісь дурниці.”

“Як собі хочете,” відповіла Притичиха тонким голосом, і вийшли з хати, затріснувши двері за собою зі злости.

В тиждень по сім протестантський пастор дав шлюб у хаті Антошкови Придорожному і Варварці Притиці, невживаючи хреста, перстень, ані Євангелія, тільки прочитав з якоїсь книжочки, що мав зі собою, коротку молитву, та підписав шлюбні папери. На другий день появилася обширна стаття того самого пастора в протестантським англійським часописі про дотичний шлюб, яка між іншими звучала:

“Католики, які приїхали до Канади з під Австрії, а які кличуть себе Українцями, масово покидають католицизм і лучаться з методистською церквою. Се нас повинно скріпляти у нашій вірі і заохочувати до ширення віри між Галіціянами.”

На шлюбі в Антошка і Варварки ніхто не був з родини, бо противилися такому шлюбови. Українці по шлюбі говорили: “Тепер нам ясно, чому Антошко не покидав родини Притики і не йшов на другу квартиру, бо чекав, щоби Варварка виросла, щоби з нею оженитися.”

Шлюб — Проповідь Священника — Промова Анти-большевика.

“З пустої стодоли, пусті воробці
вилітають.”—Народ. Приповідь.

По шлюбі Антошка і Варварки, як забрався методистський пастор домів, відбулася скромна вечера молодят і кількох товаришів і товаришок з большевицького дому, який большевики кликали “Турфдім.” Високий мущина, в сивім одінню, який був писаром в Турфдомі, сказав до Антошка:

“Ваш шлюб, товаришу, був цілком цивільний у змислі католицької церкви, бо без молитов і желань, однак він був за консервативний супроти шлюбів у Радянщині, бо давав його піп, а там шлюби бувають в кількох словах, які говорить комісар.” На те відповіла Притичиха:

“Ми булиби пона некликали до хати, щоби давав шлюб, але, знаєте, люди булиби нас в зубах носили; а також треба було шлюб, щоби мого заспокоїти.”

Другий день по шлюбі Притичиха написала письмо до Петра Притики в Шікаґу, що вона віддала доньку за-муж за Антошка Придорожного. Петро присилаючи їй гроші, як все те робив, не сказав у листі зле чи добре вона зробила, що віддала доньку за підозрілого Антошка.

Життя Антошка і Варварки по шлюбі плило звичайним порядком. Часто заходив він в товаристві своєї жінки і теці до “Турфдому” на забави, концерти, і відчити, а найбільше на комітетські засідання, в яких він був головою. Тішилася повагою в товаристві Варварка, всі її кликали “товаришкою” і брали в кожний танець на за-

баві, бо гарно виглядала і гуляти уміла. З Росії приходили вісти в большевицький табір, що там живуть люди як в Бога за дверми, у великих достатках, без ніяких клопотів і жури. Варварка переймалася большевизмом і лишила до нього мов пчілка до меду.

Зима того року була тяжка, але перейшла Варварці скоро і незаметно, бо занята була працею при большевицькій квартирі, ходила з другою жінкою по хатах на різні колекти на большевицьку часошню, яка потребувала посторонньої помочі, та займалася забавами, які большевики часто устроювали.

Була весна і літо, а потім осінь. Антошко кожної ночі сидів до пізної у большевицькій квартирі і там перепроваджував комітетські засідання та організував так звані боївки, себто таких людей, які мали б під час страйку і демонстрацій виступати проти поліції, якби спирала похід або большевицькі зібрання на площі. До дому приходив пізно, а що більше, перепитався з Притичихою та брав її на прохід. Варварці таке подружжя несподобалося, вона, на кінець, не могла зрозуміти, хто властиво є його жінкою, вона чи її мама, Притичиха. Нарешті склалася така подія:

Одної неділі по вечері був шлюб у церкві, виходила заміж Варварчина знайома, а через неї Варварка мусіла бути в церкві. Священик високої постави, зі шкляницею на очах, давав шлюб. Молодий і молода присягали на святе Євангеліє і на хрест, прирікали, що одно другому будуть любити і шанувати аж до самої смерті. При кінці шлюбу, священик сказав до молодих пауку, між іншим, як слід:

“Нині ви взяли шлюб, цілували святе Євангеліє і хрест і прирікали, що будете одно другому шанувати і будете одно другому вірні аж до самої смерті. Ви брали самого Бога собі за свідка, що тих обітниць дотримаете. Нехайже супружжя вірність буде вам правилом життя, бо

де нема супружкої вірності, там є натомість упадок родини. Далі, там де нема супружкої вірності, там нема благословенства Божого, там нема щастя і душевного спокою! Чоловік і жінка, які ломать супружу вірність, стягають на себе страшну кару Богу, яка їх тяжко переслідує в сім і будучім житті. Гордими небудьте. Понад свій стан не носіться. Шануйте старших людей та помагайте бідним. Неслухайте підпентів посторонніх людей. У злі товариства не ходіть. Любіть свій нарід, з якого ви вийшли і свою церкву, в якій ви охрестилися. Любіть свою пісню, мову і молитву. Тіштеся одно одним і помагайте собі обопільно у кожній праці.”

Проповідь Варварка слухала уважно і переходила думками своє життя з Антошком та зушилася на словах, щоб не ходити у злі товариства. В її уяві стояв в цілій ширині большевизм і його наука. Вона у большевицькій домі чула багато різних промов, а в них напади на других людей. Очіма вона час від часу водила по святих образах у церкві і в той сам час, стала холодніти для большевизму мов зелізо виняте з вогню. “Чому мій шлюб не був такий, як сей,” подумала Варварка, “а в хаті, ніби за очима людей, у сховку, а не з такою святостію, як сей,” і при тій думці виступили їй слези з синих очей.

Як вийшли з церкви, на дворі стелився вечір. Сонце зайшло на спочинок десь далеко за Торонтом на заході, а перекрощь підкотився вже був досить високо і світив млявим світлом на шумне місто. Коло церковних воріт стояла купа людей; деякі з них мали голений вус,—цікаво слухали чоловіка, який їм щось говорив. Він говорив дуже скоро, немов мавби його хтось лапати, був він високого росту, чорнявий, з тонким вусом. Варварка зараз пізнала його, бо се був той сам чоловік, який перед тим був запеклим комуністом-большевиком. Похили, той сам чоловік і товпа подалися до салі під церк-

вою. Як посідали люди в лавки, він вийшов на сцену, й сказав між иншим так:

“Чули ви народню приповідку, що, “З пустої сто-
доли, пусті воробці вилітають.” Аби ви знали, що так в
дійсности є. Я був, як знаєте, большевиком, я поїхав до
Росії, щоби побачити там рай, який хвалив я, а так само
инші большевики, та їх часописи. Тепер я є анти-боль-
шевиком, то є, я не вірю більше в большевизм і ось тут
кажу, що большевицька Росія — то пуста стодола, а
большевики, це пусті воробці. В Росії я бачив, що люди
голодують, обдерті, виснажені. Там нема свободи, віри,
зібрань, і преси. Там є лише так, як каже преса коміса-
рів, инакше убивають, або вивозять на заслання в далеку
Сибір. Робітники і селяни перелякані, з біди, з като-
вання із нужди забули сміятися! Церкви знівечені, віра
здоптана, учать обовязково дітей у школі що Бога нема;
до дітей немає права батько і мати, але держава, а дер-
жава, се свавільні комісарі, які те роблять, що їм хочеть-
ся.

Шлюб чоловіка і жінки в очах держави не має ні-
якої вартости, нині його можна взяти у бюрі комісара, а
завтра розійтися подругам. Від господаря забирають
комісарі даром збіжжа. В колективах, т.є., на державних
фільварках, люди працюють даром, за скромну лише їду
і одежу. Для тих, кому платять за роботу, наложено ви-
сокі ціни на продукти, іменно фунт хліба коштує два руб-
лі, фунт масла або мяса також коштує два рублі. Пара че-
ревиків коштує від двайцять рублів у гору. Такі високі
ціни наложено для того, щоби всі люди не мали нічого
свого, і неробили самі для себе, але на державу.”

Високий чоловік, з піднесеним чолом, запитав про-
мовця:

“Коли там така біда, то чому люди непоставляться

проти правительства, чому незроблять революції і не-
заведуть кращий лад?"

Немислимо! Уряд має заботою поліції, яка слідить
пильно, щоби нарід не організувався; підозрілих уби-
вають передчасом. Там убито за правління большевиць-
кого 28 єпископів; 1.216 священиків; професорів і вчите-
лів 6,575; лікарів 8,800; офіцерів 54,650; жовнірів 260,-
000; урядників 59,000; заможніших господарів 12,950;
інтелігентів 355,250; робітників 192,350, селян 815,000.
Разом 2,000,000 людей.

Варварка також була в салі і слухала промови. В її
гадках повсталася уява, як убиті люди мусіли себе зле по-
чувати, коли їх стріляли або вішали. Вона паленіла зі
стиду, що належить до большевицького товариства, яке
захвалює Росію і большевицьку систему, і хочеть такої
системи також у Канаді.

Варварка Кинула Дім — Лист До Петра Притики.

“Пізнайте правду, а правда освободить вас.”—Євангеліє.

Коли Варварка вийшла зі салі було вже доволі пізно. Місяць стояв над Торонтом високо, засувався за хмару, то виступав із за неї. Східний вітер хлюпав озером об береги Торонта, а через се чути було шум води.

Антошко і Притичиха були того вечера дома, бо Антошко чувся хорий.

“А де ти забавилася так довго?” запитала Притичиха Варварку, коли та переступила поріг хати.

“В салі під церквою.” відповіла Варварка поквалпно, скидаючи з голови капелюх. “Чоловік, який був більшевиком в Торонті, а який поїхав був у Росію, щоби побачити тамтешні порядки, вернув звіттам, розказував в салі про те, що він в Росії бачив і що він чув; я його слухала уважно і все собі добре запам'ятала.” і стала перемовідати Антошкові і мамі його оповідання про життя в Росії.

“Дурне теревення.” гукнула на Варварку Притичиха, недослухуючи до кінця мови Варварки. “Той чоловік буржвямн підкуплений; вони йому наказали, що би він так погано про Росію говорив, щоби розбивати робітників.”

“Хи, хи, хи.” усміхнувся іронічно Антошко і сказав: “На мінутку пійшла до церкви і вже попом стала.”

“Ні.” сказала з притиском Варварка. “той чоловік не є ніким підкуплений, він говорив зі серця, з плачем.”

“Підкуплений.” гукала Притичиха і Антошко.

“Ні, непідкуплений.” відбивала Варварка. “він працює коло будови в місті, колиби підкуплений богачами.

мавби гроні, непотребувати працювати.”

Змагання за большевизмом і проти большевизму чим раз зростало, накінець перемінилося у справдішню сварку; перевагу у сварці брала Притичиха і Антошка. Варварка бачила, що її перемагають, та що вренгті їй не місце в дома, забрала кілька своїх сукнонок і плащ, виїхала з хати злосна, сказавши півголосом: “Робіть, що хочете, коли вже так між вами зайшло.” Івся, брата її, небуло тоді дома. Він, як хлопець, маючи над собою ніякої контролі, волочився вечерами, домів приходив дуже пізно, і держався засади, щоби невтручатися у домашні справи, тим більше, що немав роботи, був більше на ласці Антошка, який деколи купував йому убрання і давав йому доляра, або два на особисті потреби, щоби мати його по своїй стороні.

Лановий, дідо Варварки, вже спав тоді, коли Варварка прибула до нього. На її стукання у двері, він встав з ліжка з розхрістанім волоссям, заспаний, а Варварка розказала йому про спори про большевизм. Лановий протер мозолістими долонями свої очі і чоло, і сказав: “Большевизм зруйнував мою родину, як буря дім,” і покрутив головою з невдоволення. Ланова сиділа на кріслі, зітхала тяжко і трималася за серце.

Минуло кілька днів. Варварка знайшла собі роботу у приватнім домі, перебралася туди, стала кожної неділі ходити до церкви на Службу Божу і деколи вечерами приходила до Ланового і Ланової, які її жалували і давали поради, як вона має поступати. За їх порадою, вписалася Варварка до Запомогового Товариства, яке дає поміч в часі слабости.

Поступок Варварки занепокоїв Притичиху і Антошка до певної міри, вони всю ніч не спали, радилися що мають говорити людям про Варварчин поступок.

“Інакше ні, як тільки так що Варварка мене не любила,” сказав Антошко. “і через се оставила хату.”

Від того часу Антошко неходив в товаристві з Притичихою ані на большевицькі забави, ані на їх зібрання, щоби не насувати підозрінь заінтересованим. Притичиха натомість навязала приятнсть з молодшою своєю сестрою, Марією, купувала для неї деякі дарунки, брала її зі собою на кіно, а також на большевицькі забави і кликала до себе в гостину: порозумівалася з нею телефоном в лікара, в якого Марійка працювала у бюрі, як переводчиця, через яку лікар говорив до Українських пацієнтів які до нього приходили лічитися, по англійськи, а вони до нього через неї по Українськи, бо не знали англійської мови. Марійка Притичиха показувала заінтересованим, що між нею і родиною панують добрі відносини мимо того, що Варварка покинула дім. Час ішов поволи, Марійка переймалася большевицькими думками, бо зносилася з боьлшевиками і чула часто большевицькі промови у Турфдомі. Лановий був противний, що Марія товаришує з Катериною Притикою,—се розуміли Притичиха й Антошко, вони радили Марії ходити до церкви в неділю, щоби незразити собі батька і матері. Впливи большевицькі перемогали церковні на непрактичній дівчині; вона співала в церковнім хорі, чула деколи проповіді в церкві, якими пкальовано большевизм; проте заходила до большевицького дому і встрягала в большевизм все глибше мов подорожний в трясавицю на прерії.

Невдовзі потім, коли Варварка стала до праці, написала лист до свого батька такого змісту:

“Любі Татуню:

“Се що пишу Вам, прошу неприняти з огірченням, бо так мусіло статися. Я кинула дім й пійшла на роботу до англійського дому, де саме якраз нахожджуся, бо немогла довше бути в дома й дивитися на життя з мамою й Антошком. Вони обоє переняті до глибини серця большевизмом, вірять в нього мов самого Бога; він стався для них вірою. вони втілені в нього наче поет в свою поезію. Колись і

я була схилена до большевизму, який торощить моральні засади, розбиває подружжя людей, який і моє подружжя розбив і пустив мене в найми. Чуюся тепер щасливою, що я від нього освободилася. До дому недумаю вертати, бо нема нікого там щирого, щоби мене любив як людину, яка хоче жити й почуватися між приятелями. Ви самотні для мене, що я вас люблю і маю до вас гарячу любов і почування.”

Ваша донька,

Барварка,

Похорон Ланового і Притики — Погребальні Проповіді. Бунт Варварки.

“Зародить вам пшениця та хліба з ньої їсти не мете, і виноград, та вина не мете пити, бо серце ваше стоїть далеко від Мене.”— Ісая.

Крім руїн людської праці Світова Війна принесла фінансову кризу нелише Європі але й Канаді та Америці. Стало тяжко за гроші, бо сплачували держави повоєнні довги, а в наслідок цього запанувало велике безробіття; маси робітників і робітниць не мали кому продати свою фізичну силу: Богато фабрик по містах були зачинені, а деякі фабрики працювали по кілька днів в тижні.

Це була одна причина фінансової та індустріальної скрути. Іменно то, що робітники розагітовані большевицькими агітаторами, налякали деяких богачів, і через се вони нехотіли пустити свої гроші в обіг. До тогож робітники, що в часі війни привикли заробляти багато грошей, по сто і навіть по двіста доларів в місяць і в міру сього жити вигідно, тепер ходили понурі і скаржилися на тяжкі часи. Щасливий був той хто мав постійну працю. Большевики використовували тяжкий час, розвивали сильно свою пропаганду; їх агітація було просто шалена у їхній пресі і на площах.

Майна було багато, в краях велика надпродукція, проте многі не мали що їсти ані в що одітися. Тоді сповнилися слова пророка: “Зародить вам пшениця, та ви хліба не мете їсти, і виногради, та вина пити не мете, бо серце ваше далеко стоїть від Бога”.

Лановий втратив роботу, а через се дуже журился

і ходив задумчивий. Одного разу наїхало на нього авто на вулиці, коли йшов з нахиленою головою. Лежав хорий кілька неділь в шпитали й помер.

День був виїмково гарний коли його ховали. Озеро не бурилося, синів над Торонтом небозвід мов великий намет. Лановий належав до запомогового товариства і був чільним членом в церкві, а через се на похороні було багато людей; два священники правили похорон, а церковний хор співав надгробні пісні. Дзвонили у дзвони. Над гробом священник сказав проповідь, яка між иншим звучала:

Випроважаємо нашого громадянина до темної могили і молимося за його душу, щоби Милосердний Бог простив її гріхи і прийняв до свого царства, яке від віків приготував для тих, що люблять Бога і небо. Найбільший Учитель світа, Господь Наш Ісус Христос сказав, що в нього нема живих і мертвих, а всі живі та що Він Бог для живих і для мертвих. З того виходить що чоловік коли умирає, то хіба лишень в нашім поняттю, а в Божім жиє дальше. І воістину так! Ісус Христос своєю смертю і воскресенням доказав буквально ту правду, що чоловік жиє навіть тоді коли в нашім поняттю ніби помер. Він жив тоді коли умер на хресті. І ми жиємо тоді, коли умираємо. Він воскрес із гробу, для того і ми маємо воскреснути з умертвіння. Така воля Ісуса Христа, що так має бути з нами в часі нашої смерті і по смерті. І наука учених людей каже, що ніщо не гине, а всьо жиє дальше тільки в иншій формі. Коли кидаємо пшеницю в землю, то вона в нашім понаттю гине в землі, а однак з того гною росте колос; коли не гине, трупіє, тоді не росте в стебло і нема жнив. І наше тіло для того гине в ямі, щоби воскреснути і вічно жити в царстві Божім: але на царство Боже треба заслужити і вірою в Бога і добрими вчинками. Коли противно, то стягаємо на себе пекло, вічний вогонь, муку і скрегіт зубів. Може не вірите у вічний вогонь,

може скажете, що вічного вогню нема; погляньте на сонце, воно вас переконає що то є вічний вогонь; і більше, як певно, що в Бога є більше таких вогнів, бо Він Всемогучий, Він все має, бо Він Бог. Про те стережімся пекла, щоби непасти до нього по тілесній смерті; і поступаймо так, як учить нас наша свята церква, яку заложив Ісус Христос, щоби нас спасла своєю наукою і Святими Тайнами.”

Люди слухали уважно проповіді й деякі плакали. Плакала Ланова, її невіддана донька Марія, а найдужче плакала Варварка. З родини не плакала лише Катерина Пригика. Всю проповідь вона усміхалася й кидала очима кругом себе, чи й другі не усміхаються. Варварка плакала, аж хлипала, не лише тому що Ланового вже нема; який її так дуже любив і жалував, але тому, що під час проповіді вона думала про своє злиденне життя, що так марно воно в ньї йде, що вона ані вдова, ані, мовляв, віддана, бо хоч має чоловіка, та з ним не живе. Большевизм став в її очах в цілій почварній величі, він той большевизм, такий поганий, обридливий, став причиною її злиднів, бо витрутив Бога і Його закон з сердець Антошка і її мамі—нею трунував у вир самотності.

Варварка час від часу гляділа на свою маму, яка стояла недалеко неї. Варварці дивно було, як її мама при такій крайно сумній хвилі може кпити собі з науки священика, а що більше, як міг загніздитися в її серцю большевизм, та крайна безбожність, яка виперла з серця людей Ісуса Христа і Його святу науку, а впхнула Москаля—Леніна в їх серце тай його науку.

Час минав поволи. скрута безробіття побільшилася. Петро Пригика втратив працю в Шікаґу, вернув до дому без грошей, вернув хорий: на сухоти. Антошко і Пригичиха прийняли його до хати немов накиненого їм. Якийсь час він лежав хорий, в півниці на сіннику на долівці, а по кількох тижнях Пригичиха післала його до санаторії,

де лічаться сухітники. Варварка час від часу навідувала батька в санаторії, навідувала також Притичиха, ось так про людське око, щоби не говорили люди, що вона байдужа до свого мужа; навідував також Івась, який байдужо дивився на то, що там в хаті діється. . . Відвідував хорого також священник. Він завважив одного разу хорому: "Дивіться, Петре, як на випадок вашої смерти вас ховати будуть; знаєте, ваша жінка большевичка. Коли виразно при свідках не скажете, як вас поховати, то ваша жінка поховає вас по большевицьки, без священника і церкви, на большевицькім цвинтарі."

Притика посумнів на згадку про свій похорон, думав хвильку, зітхнув тяжко й сказав:

"Дякую за заввагу. Недай то Боже, щоби мене ховали по большевицьки. Мій син, Івась, ви його отче знаєте, він скінчив Високу Школу, він розумний, він на се не позволивби, щоби мене ховали по большевицьки"

Шість місяців Притика хорював в санаторії. Коли вмирав, хрестився й говорив шівголосом: "Ісусе, прийми раба Твого, Петра, до царства небесного." Притичиха, Івась і Варварка були тоді коло хорого, коли конав. Вістка о смерті Притики скоро рознеслася між Українців.

Спить Торонто, як втомлений робітник по тяжкій праці. Місяць блудить у хмарі, озеро хлюпає на береги міста, бо вітер східний. В Притичихи світло незгасає, радяться, як ховати Петра Притику. В хаті два провідники большевицькі, радяться разом з Притичихою, як ховати Притику.

"Але товаришко." сказав з притиском високий провідник большевицький. "Тіло взяти просто з трупарні до Турфдому; ви наша членкиня, як то буде виглядати, коли возьмете тіло до церкви й поκληчите попа, щоби правив погріб? Будьте сміливі, покажіть глум над церквою. На Радянщині не вірять в церкву!" За ним потакнули Антошко і другий большевик. "Так, глум, і ще раз глум

над церквою,” сказали оба разом. Івась протривав такому похорону, був неспокійний, курив раз враз папіроски й водив очима по матері, але не мав змоги протривати мамі, впрочім він не має роботи і грошей, які навіть при помершій грають свою роль. “Ану спротивлюся Антошкови,” думав він, “а тоді де возьму гроші на тунву і цвинтар; до тогож Антошко відмовить мені всяку поміч”

Турфдім повний людей. Велика саля заложена кріслами, на сцені домовина Петра Притики. В салі великі вікна, на стінах висять образи Карла Маркса, Леніна, Сталіна. Єнгельса і других провідників большевицьких. За домовиною, на задній стіні змальовані якісь два вимріяні сотворіння: ніби коні, але не коні, бо мають довгі хвости подібні до змиї, і не змиї, бо мають кінські голови, довгі язики повитягали одно до другого, у верхній щоді два довгі клеваки. Між присутними багато не большевиків, прийшли з цікавості побачити большевицький похорон. Покінець голови Петра Притики сидить його жінка і Марійка та Івась. Варварка стоїть під стіною, втирає хустиною очі; Ланової нема між людьми, відмовила ріпучо бути на большевицькім похороні.

На салі тихо. Обступила домовину большевицька орхестра, грачі поглянули один на одного і на піднесення руки інструктора музики в оден мент заграли Марселезу, революційну пісню. Небольшевики з дивом дивилися одні на одних, бо ніколи не бачили музиків на похороні. Недалеко Варварки стояла якась жінка з хлопчиком, який міг мати сім літ. Як орхестра стала грати, він сказав півголосом до своєї матери, якої тримався за руки: “Іди до дому, принеси мою гітару, а я також буду грати.” Варварка усміхнулася, глянувши на малого хлопця. Потім на сцену виступив промовець в сивім одію, поправив шкля в себе на очах й між иншим сказав:

“Товариші і товаришки!

Дякую вам в імени помершого нашого товариша, якого ви прийшли випроводити на цвинтар. Довгі літа він був нашим членом і йому належала численна ваша присутність. Міг ще довго жити, але мусів упасти жертвою буржуїв,” тут він на хвильку відітхнув, щоби далше говорити, Варварка крикнула з цілої сили:

“Не правда, брешеш! Мій тато ніколи не був большевиком. Брешеш, що він жертвою буржуїв, на сухоти умирають не лише бідні, але і багаті.” Хотіла щось більше говорити, та недали. Два сильно збудовані большевики викинули її за двері.

Данило Богачик — Смерть Ланової — Впертість і Розчаровання Марії Ланової.

“Нема Ціни на Душу Чисту.”—
Євангеліє.

В домі вдови Ланової повіяло сумом і тривогою. Муж її помер, треба було утримувати хату й мати на прожиття. Та неоуло доходів ні звідки. Коли жив її муж, ніколи вона неходила на роботу, а тепер, коли вже незмагала, мусіла ходити на роботу до фармарів коло Горонта сапати в них бараболі, полоти грядки з буряну та поливати огородину водою, яку треба було нести з керниці у двох коновках. За се діставала один доляр в день, сих грошей було цілком за мало на всі її розходи, тай цей заробіток був лише весною й осенню, а літом і зимою немала де заробити й цьої суми. Деколи помагав її її син Дмитро кількома долярами, та се була дуже мала поміч,—сі гроші брала Ланова від нього з неохотою, бо він був бідний, мав діти й слабовиту жінку, яку часто мусів лічити. Марія, дочка Ланової, яка працювала в лікара коло телефону, приносила до дому кожної суботи вісім долярів, свою тижневу платню, з тих грошей давала лише два доляри мамі, остальні гроші тримала для себе, і уживала їх на їзду трамваем до лікара; за них їла обід в роботі і справляла для себе одіння.

До бідноти в Ланової прибула инша грижа; Марія перенялася большевизмом, нечислилася з моральними справами, засипляла в собі людські почування і гідність, які ставлять людину на уровень приличности і шляхотности. В Турфдомі, в яким сходилися переважно люди визуті з всякої чести й моралі, в яких нічо инше тільки живіт грав першу ролю, де все говорили проте, щоби

глумити церковну науку,—Марія запізналася з Данилом Богачиком і стала з ним товаришити і заприятельовуватися. Данило був високий мущина, добре збудований, веселої вдачі й балакливий, вона полюбила його всею душею й була до нього так тісно привязана мов мала дитина до своєї няньки. Приятель між ними зростала до такої міри, що вони обоє стали нерозлучними. Ланова непокоїлася будучим зятем, тому, що він большевик, але Притичиха, яка деколи до неї приходила, переконувала її, що Марія може цілком певно бути щасливою за Богачиком; він був учителем большевицької рідної школи, ніби вчена особа, яка все дасть собі раду в життю. Ланова стояла вперто на своїм, щоби Марія за нього невиходила заміж,—вона просто своєю мужицькою душею відчувала щось недоброго у зношенню своєї доньки з большевиком, сили однак немала на стільки, щоби відвернути доньку від большевика.

Одної неділі прийшла до Ланової в гостину її знайома. Татяна Голубчиха. посідали під кленами за хатою й почали розмову. Говорили про безробіття, яке панувало в Торонті, про Рідний Край, що там Поляки знущаються над селянами, про пацифікацію, про що знала з листа від своєї сестри, а потім про большевизм. Як скінчила про большевизм. Голубчиха сказала:

“А знаєте, що я чула на днях від одної жінки про Богачика, за якого вапа дівчина хоче вийти заміж?”

“Незнаю.” сказала Ланова якимсь тривожним голосом.

“Богачик має в “старій контрі”, (в старім краю) жінку і двоє дітей. се я чула від жінки, яка походить з того села, що він.”

Розпрацалися.

Ланову за серце щось мов кліщами стиснуло. Сонце зайшло на спочинок на заході за Торонтом, Ланова сиділа як заколодована на кріслі під кленами, думала про

свою доньку, Марію, аж збудив її з задуми сусідський пес, що нагло став на когось брехати недалеко неї за парканом.

Господь Бог дав чоловікови один величезний скарб, — душу і разом з нею розум, совість і серце. Сей скарб, душа, робить чоловіка чоловіком, будить в нім совість, підносить его до гідности і заставляє до благородних думок. Колиби не душа, чоловік бувби звіром, в яким нема ніякої совісті. Душа так цінна, що Ісус Христос сказав про неї: **“Нема ціни на душу чисту.”** Але душа часом тратить свої прикмети, робиться грубою, вульгарною, тратить свою шляхтистість, слабше неначе розсала у сніжку. Щоби душа була такою, як її створив Господь Бог, її треба постійно поливати небесною росою, а нею є лише наука сьвятої церкви, яка переняла її від Опизувателя Ісуса Христа. Ось чому люди, які відпали від церкви, робляться жорстокими і спосібними на всякі немилосердні учинки!

Ніч покрила Торонто мов мати дитину в колісці. Хмары ослонили небосклін, гуркають трамваї вулицями міста. Ланова сидить на кріслі коло вікна, чекає на свою Марію. І не одну ніч, і не дві ночі Ланова визирає своєї доньки в дома. Часом донька невёртала домів аж над ранком, деколи приходила домів аж другий день вечером. Ланова вмливає на кріслі з туги за донькою. Ларемні всякі напимнення і просьби. Чим більше Марію Ланова напомнимає і просить, щоби оставила Богачика, тим Марія робиться злісничкою. Оцного разу таке сказала Лановій:

“Коли неперестанете мучити мене своїм заввагами, оставлю хату і більше неверну до вас. Так має бути, як я хочу, а не так, як ви мені кажете!”

Жура хвороба мозку, Ланова заслабла на голову, пійшла до шпиталю Сьвятого Михаїла і по пістохь неділях слабости, перенеслася на другий світ, де нема ні злиднів.

ані журн.

Ангел сріблестим крилом затулив бідній матері очі, які не могли дивитися на грішне життя доньки. Варварка найдужче плакала на похороні за бабкою і була переконана, що Ланова могла ще жити, але вчинок Марії, який вплив з большевизму і безбожності як гнила вода зі затросного жерела, прискорив її смерть.

У великій судовій салі, сидить за широким столом судія і каже до Данпла Богачка:

“Чоловіче! Недумай, що хтось инший твої діти має годувати і одівати. Жінка твоя і діти твої прибули до тебе зі Старого Краю на те, щоби ти ними заопікувався. Коли ти і дальше будеш волочитися з Марією Лановою, як ти робив до тепер, дістанеш три роки тюрми, а потім відоплю тебе до того краю, де ти родився.”

Марія Ланова зрозуміла тепер вартість завваг своєї неньки і злостилася на тих людей, які причинилися до того, що Богачиха прибула до Торонта до свого мужа.

Втрата хати — Бійка чотирох.

**“Хто Неслухає Тата і Мати,
Буде Тяжко Відувати.”—Народ-
на Приповідка.**

Марія остала круглою сиротою і знеохотилася до життя. Її історія з Данилом Богачиком донеслася врешті до лікаря, в якого вона працювала, а через се він відправив її від праці. До хати прийняла вона одну стару жінку, яка деколи працювала в кількох приватних домах і з сього жила й платила Марії п'ять долярів в місяць, за кімнату, в якій мешкала. Сих п'ять долярів в місяць за мало було Марії на утримання,—вона стала глядіти за працею в пральнях, в ресторанах і в фабриці цукорків; всюди було подостатком робітниць, всюди відказували її підприємці, що не мають для неї праці; могла знайти працю у приватнім домі, та такої праці не хотіла, встидалася, бо вона телефоністка. Так проходили її марно без праці тижні за тижнями, а далі й місяці за місяцями. Спала до десятої години рано, потім вставала ліниво, милася, чесала волосся в себе на голові. їла снідання та йшла на прохід у місто. Тому що замало мала грошей, їла липпе один раз в добу,— рідко коли два рази, а через неправильне і слабе відживлення, досить що вже й так була худа, ще гірше похудла. Одинокa товаришка що в неї була,— то липпе її сестра Катерина Притичиха, яка до неї деколи заходила а вона до Притичихи. Часом приходила до ньої Варварка. для того, щоби бачити, як вона жиє і почуває себе.

Кожний чоловік мусить мати основи, на яких мусить стояти, без яких бути неможе. а ними є віра в Бога, моральність і те що потрібне до життя,. Марія їх

не мала, а через се почувалася мов на кризі, яка несе чоловіка на бурливих філях і грозить кожній хвилі смертю в глибинах води. Часом совість заставляла її вертатись до Бога, але лише інколи і то дуже слабенько заглядала в її серце мов сонце в осені з поза густих хмар. Совість, що кликала її до повороту до її Творця, задушували в ній безоожені промови, які час від часу слухала в большевицькім домі, до якого заходила.

Бог незараз карає чоловіка, коли належиться йому кара, тершить його мов господар кукіль у шпениці, чекає з ним до жнив, щоби його спалити.

Марія немала грошей, щоби платити податок за хату, тому мусіла винестися з неї, хату продало місто за податок одному жидови, який на другий день по купівлі перенісся до неї, щоби в ній жити. Марія хотіла, щоби її брат Дмитро, або Притичиха викупили хату від податку, та вони немогли, також немали на се грошей. Марія продала за кілька десятків долярів меблі з хати, перенеслася на помешкання до одного Литовця, і там жила в одній кімнаті. Женихи до неї не залицялися через неславу, яку на себе стягнула через Данила Богачика, тратила надію на такого чоловіка, за яким моглаби чути ся щасливою. Викиди совісти мучили її постійно, і до того стояла перед очима передвчасна смерть неньки, яка забралася на другий світ через грижу, якої вона зазнала через впертість і непослух дочки. Вона була досвідчена, що найбільшим майном для дівчини це її добре ім'я і честь, котрі вона запропастила.

Одного вечера сік дрібний дощ, а через се Марія невиходила нікуди з дому, сиділа при малім столику, зложила голову на руки й думала поважну думку. В її думках малювалася її чорна доля, а також те, що гроші, які вона отримала від купця за хатні меблі поволи, але постійно зникають з її калитки; ще три доляри має, а що потім буде, коли їх нестане? Жура рвала її серце, як

плуг рве прерію.

“Стук, стук,” хтось у двері. Марія відчинила; се була її сестра Катерина Притичиха, яка знала найлучше Маріїну журу і злидні. Поздоровкались; Притичиха сказала:

“Маю сказати тобі дві тайни. Перша то є то, що я продала свою хату Антошкови, бо наробила довгів з похороном свого чоловіка і за шпиталь, а друга є то, що я думаю вийти заміж за одного багатого англійського вдівця.”

Марія слухала, а потім сказала: “Чому називаєш продаж дому і віддавання тайнами?”

“Тому,” пояснювала Притичиха, “бо висміють мене люди, коли дізнаються, що я хату продала, скажуть, що невміла я без мужа хати втримати, а що до мого шлюбу, то ще не є певним; скажуть, що я хвалюся наперед, і можуть на мене донести женихови, наговорити йому, хто знає що, а це може його настрашити.”

“Коли маєш багатого жениха, маєш щасття. Я його немаю; в калітці в мені тільки три долари остало.”

Дощ сік дальнє і було темно на дворі. Притичиха і Марія трамвасм поїхали до дому Антошка, який чекав на них нетерпеливо. Зїли вечеру, яку Антошко приготовав з Івасем, який того вечера ніде невиходив з хати.

Минула та ніч, потім настав день, і знов була ніч, і знова був день. Минали тижні за тижнями, далі місяці за місяцями. Антошко з Притичихою і Марією, всі троє разом ходили до Турфдому на забави, які там часто товарищі (так кликали себе большевики) справляли, на відчити а також на концерти і театральні представлення. Марія й Антошко обоє разом їздили автом в неділю далеко поза місто на прогульку, а також до Водоспаду Нія-

гара, що лежить понад сто миль від Торонта на полудні і там перебули кілька днів. Англісець вкінці занехав жєнячку з Притичихою, бо чув від когось, що вона большевичка і вона мусіла остати в домі Антошка.

Антошко перенявся большевизмом до глибини душі. Часом говорив він до Притичихи й Марії, що в Росії плюбін женихів немають ніякої моральної вартости, що там жінка може мати багато чоловіків і чоловік багато жінок, хвалив такий “лад” і переконував їх, що так всюди повино бути, і що большевики, де вони знаходяться, повинні перні заявити ся за таким ладом і переломлювати подружжя святість у тих людей, які її святкують.

Пливе місяць серед неба, заходить у хмари, то виринає з поза них, щоби світити подорожним на прерії і Торонтові. Тихою ходою причалив корабель зі Злучених Держав до берегів Торонта великим озером і остановився недалеко маяка, який кидає з вежі світло далеко на воду; затрубів, остановився при березі, мають прапори на верхах стовпів на його покладі. Дмитро, брат Притичихи і Марії прибув до Антошкової хати. Як поздоровкались, він сказав:

“Гей, що у вас за такі порядки! Чи не ганьба вам і стид! Люди мені дороги не дають перейти. Хто де таке бачив?”

“Чого ти хочеш від нас?” гукнули разом Притичиха і Марія.

“Я докажу,” сказав злісно Дмитро, “Варварка через се втікла з дому, бо не могла дивитися на цю погань, а тепер ти, Маріє, стратила встид. Большевіс, не стягай на мене ганьбу і на весь наш нарід в Торонті; Англіїці на наших людей плювати будуть за ваше неярство.”

“Неправда!” гукав Антошко, Притичиха і Марія, “що ми всі трос такі!”

“Правда!” кричав Дмитро.

Дві жінчини й Антошко розлючені кинулися з кулаками на Дмитра. Дмитро гатив кулаками куда попало, Причитиху, Марію й Антошка, але три особи його замогало; Івась, син Притичишин, який слухав мовчки їх сварки, стримував розлючених й поміг дядькови Дмитрови вивтікати на двір, щоби троє лютих людей одного не забили.

Розстріл Антошка — Мука і Смерть Притичихи — Убожество Марії — Вараварка Вийшла Замуж

“Бог дає чоловікови драбинки, по яких він іде в гору, то в долину.”—Народна приповідка.

Минуло два роки по тім, як били Притичиха, Марія й Антошко Дмитра Ланового, який їх опам'ятував перед гріхами. З Росії приходили вісти, що там нарід страшно бідусь, що гине з голоду та терпить знущання свавільних комісарів. Учені написали про злидні в Совітах багато томів книжок, але большевія в Торонті в ті вісти невірила, опрокидувала в той спосіб, що ніби такі неправдиві речі пишуть вороги робітничого правительства в Рядянщині.

Року 1931 був поважний судовий процес в Торонті проти комуністів Поповича, Бека й інших, де їм доказано що вони ділали в напрямі, щоби повалити демократичний уряд Канади, а встановити такий, як в Росії. Підсудимі дістали по п'ять літ тюрми з депортацією до тих країв, звідки прийшли. По сім большевики Торонтські влаштовували демонстрації на вулицях міста, домагаючись увільнення засуджених; поліція недопускала до демонстрацій, і через се вивязувалися бійки большевиків з поліцією.

В одній такій сутичці був замішаний Антошко Прп-дорожний. Поліція мала його арештувати. Він дістався до Монтреалю й крадькома втік з Канади до Росії на тягаровім російськім кораблі, де невдовзі комуністичний уряд його розстріляв, за його сміливість, що виступав в обороні селян і робітників перед свавільною поліцією, яка без милосердя знущалася над убогим населенням. Вістка про розстріл Антошка прийшла до Торонта через

одного чоловіка з Кііва, який мав рідню в Торонті. Він лісав, що коли вели Антоника на розстріл, Антонико ляментував, кусав собі руки з розпущи й рвав волосся на голові.

Тихо спять хорі у ппшталі Святого Михаїла в Торонті. Зівас доглядачка хорих, сидячи коло маленького столика і дивиться на малій годинник, що прив'язаний на ремінці в неї на руці. Вона хоче знати, яка година, чи не пора їй вже йти до дому на спочинок. Чус тихий лемент і стогін в кімнаті недалеко. Встала й тихою ходою пійшла до тої кімнати, де стогнала хора людина. Там находилася Катерина Притичиха, донька Максима Ланового. Вона лежить хора, рак точить її праву грудь.

“Води хочу.” сказала нещасна хора доглячці. Уста її чули спрагу, почорніли. очі запали в голову, спала з тіла, стала мов кістяк. Десять місяців уже мучиться, рак рве її тіло, мов скажений пес, сіпає, торгас, палить паче полумінь. Крий Боже, яка странна біль! Доглядачка подала води хорій. хора напилася троха. Доглядачка встрикнула хорій в руку више ліктя прирядом. як голка, морфіну, таке лікарство, що мертвить тіло, щобн нечути болю,—знак, що хора доходить до смерти, як колос до серпа. Станна слабість і біль. Скарбн вєсього світа не венті вернути здоровля і життя хорій. Мусить умирати, ще не стара, ще моглаби жити довний час! Але кличе її скорше на суд справедливий Судія. Плекарка зробила свою роботу, забралася з кімнати.

Хора пригтомности ще не стратила. Переходить іспит совісти. Бачить мов в зеркалі, яка була справедлива супроти свого чоловіка, як скривдила свою доньку, відобрала їй мужа; потім, як підмовила свою сестру, щобн так понижилася коли мала вигляди вийти за богатого Англійця, а не вийшла, лиш своє імя сплямил в підлий спосіб. Гризе її рак спільно, а совість ще гірше. Та совість, що не знає пощади. Та совість, що є немов

Божим оком, яка не знає милосердя, але гризе, їсть людину до гробової дошки. Ах, яка вона немилосердна, разом і справедлива, яка вона судия великий! Притичка померла в тяжких болях і розпучі. Перед смертю бачила статі в довгій білій одязі, що перейшла біля неї і грізно глянула на жертву смерті.

Зима того року була дуже люта. Бідні люди, які не мали подостатком палива, відчували її дуже болючо. А найгірше відчувала Марія, дочка Максима Ланового. На самого Михайла вона повила дитину, хлопця. Тиснув мороз, але в хаті, де жила покритка з малою дитиною, було неприємно, пусто і зимно. За довги, які Антошко наробив, довжники забрали все з хати, подушки, столи, і крісла, ліжка і софу. Марія не давала річній, казала довжникам, що вона Антошкова жінка, але купці висміяли її.

Одної днини для Варварки Ланової, яка була віддана за Антошком Придорожним, листоноші приніс лист. Він звучав:

“Люба Пані!

“Се я пишу, той сам чоловік, що з Вами говорив кілька слів минулої неділі коло нашої читальні, коли Ви стояли з одною жінкою. Там не міг я з Вами багато говорити для того, отже, позволяю собі на отсих кілька рядочків. Вапа історія мені добре знана від інших людей і се заставило мене просити Вас о руку, если позволите небратні за зле моєї сміливості. Тому, що Вам доси переходили чорні картини життя, хотівбим Вам упрямити життя, бо знаю, що оціните мою щирість. Маю торгівлю мішаних харчових товарів і м'ясарню, вартості п'ятнадцять тисяч доларів і власний дім. Далі скажу, що тому доси я неженився, бо хотів пригосподарити де що майна, щоби з жінкою нежуритися о насущний хліб. Прошу о скору відповідь. Остаюсь з горячим побажан-

ним всього найлучшого. Моя адреса, Н.Н., пишуся, Ярослав Дмитровський.

В дві неділі відбувся в церкві пільоб Варварки і Дмитровського. Весілля гучного не робили, бо обоє женихи цумали більше про розвинення торгівлі, чим о забаві; забава обмежилася лише на ситім обіді з кількома поважними особами, з якими Дмитровський ділився своїми думками і братерством. Мали на обід кілька печених сурок, росіл. паї, плячки з яблуками, медівники, то що запивали свіжим пивом. Паня Дмитровська була в шовковій сукні і вишитої українськими візорами запасці доносила їду до стола, тіпилася гостями й мерезила думати про солодке життя з своїм мужем, в якому бачила статочного газду, якому могла себе поручити.

Як розбалакалися гості. Гриць Пушкар в сивім одіно і з грубим вусом, який сидів при кінці стола, сказав:

“Є Бог, с правда, а через се муєть бути кара за ді вчинки і надгорода за добрі вчинки. Инакше ми би себе обманювали і немалиби права називатися людьми і цілий світ бувби обманою! Дивіться, як сумно скінчили своє життя Антоніко Придорожний і Кума Притичиха. Вони метилися над церквою і Божим законом, кару свою дістали вже тут на землі; яка їх кара чекає там на небі, то лише одному Богови відомо. Не вільно з Богом воювати. Коби Він був для їх душі заскавий! А як ви кажете, кумо Дмитровська, правду я кажу чи ні?”

“Так, правду кажете,” сказала посміливо Варварка, що доси стояла мовчки і слухала уважно Пушкара.

“Я думаю,” сказала запитана, що Бог дає чоловікові драбини, по яких він часом іде в гору, а часом в долину. І вже була на останнім щаблі драбини в долині, а тепер ...” і не доказала.

Тоді Онуфрій Колиба, високий, худощавий, який сидів коло Пушкара, сказав голосно:

“Коли не Бог буде дім, даремна праця будівничих

і таке чув одного разу від нашого священика в Ріднім Краю. Антошків дім не був будований Богом, Ленін його будував і тому так сумно скінчилося життя тих, що в тім домі мешкали. Згадаєте моє слово, що Росія не встоїть при большевизмі. Хочби там такі були багатства, щоби золотом були дороги вистелені, то все те скапасть як свічка, бо там переслідують большевики Бога і церкву.”

Варварка живе з Дмитровським щасливо. До неї заходить деколи її брат Івась, який і досі немає ніякого заняття. Він не большевик, ані большевик, зіпсутий, не зрівноважений хлопчисько, зі всіма пристає, багато говорить, але жадної справи ґрунтовно нерозуміє. Дмитровський таке сказав йому одного разу:

“Тебе большевизм зіпсув. Покойні мама були большевичка, до ніколи тебе не посілали, щоби ти був скінчень науку на лікара, або правника, бо большевики не агітують за тим, щоби наші люди мали високе образование. їм вистарчає лише таке знання, щоби уміли їх члени читати большевицьку газету. Вони бояться високої науки. Але ти як хочеш кінчити навку на університеті, то ще не є пізно для тебе, можу тобі навіть допомогти грошми.”

Послухав, чи неслухав Івась доброї ради свого шваґра, напевно не знати, а також не знати, яку дає собі раду Марія з маленькою дитиною. Одно лише певне, що не кожного зіпсують морально можна направити, подібно, як не кожду ногу, коли вона розторопчена.

КІНЕЦЬ

ХОРОБЛИВА АМБІЦІЯ

— 0 —

В одній місцевості в Канаді жили Українці на державних землях. Богатими не були, бо земля камениста і мочарі. Осиковий ліс шумів в кожного на фермі, лише денедє видно кусники ораного поля. Решта прерія, пасовиско на худобу. Дороги не вироблені їй не раз треба брести в болоті. Кругом французькі хутори, містечко їй залізниця недалеко.

Була весна. Синіло небо. Гріло сонце. Сніг топився. Червоношійки на корчах ліщини співали пісні. Три Українці в синих блюзах стояли коло воріт Петра Гикавого їй хвалили червоношійку. “Ого, красно співає,” сказав Петро Лановий з грубим вусом, “але слабо він наслідуює нашого соловія в Галіції. Не будемо більше чути соловія, бо невернимо назад до Галіції, бо нема до чого.”

“То нічого, що невернемо,” сказав Антін Скиба, що мав шкла на очах, “тут зробимо Україну, як що будемо жити своїм життям, треба лише спільно думати, працювати їй організуватися.”

“Га.” сказав Петро Гикавий, що був похилений троха в перед. “церкви не масмо, але мусимо збудувати.”

За кілька місяців станула церков з дощок, вартувала небільше чим п'ять сот долярів, могла помістити около п'ятьдесят людей. Вікна були малі, куполи небуло, тільки малий хрест на дахови з переду. Петро Гикавий кермував будовою й заохочував людей до жертв. Члени дарували по п'ять долярів готівкою й по десять тесаних дерев для стін, на два боки, а також робили по кілька днів коло будови. На святу Покрову отворили Дім Божий. Священик той день приїхав до них з другої провінції. Гикавий не лише провадив перед в будові, але й більше жертвував, чим інші: кивот на престолі, то його жертва, стіл серед церкви також його. Образ Тайної Вечері, також він подарував, і замок до дверей купив за свої гроші. Церков дяка не мала, й коли поєходяться люди до церкви, Гикавий "Часи" читав і пісні співав, жінки потягають за ним тонким голосом. Коли відвідував священик громаду, показував у збірнику Гикавому, котрі тої поділі тропарі читати, прокімен й апостола. Коли співати Господи помилуй, і кілька, один раз, чи три рази, Гикавий знав сам, бо ходив в Галиччині на відправу до церкви і те собі добре запам'ятав. Петро Гикавий був містопредсідником церковного комітету, а предсідником був священик, без вибору громади, бо так статут церковний велить.

**
*

**
*

Минуло шість літ. Церков троха прибрали. Два рази на рік відвідував громаду священик, а хто хотів, той міг собі спровадити священика для приватної обслуги. З тринадцять українських родин, лише сім були активними членами, інших шість родин трималися старої засади "моя хата з краю." нічим не цікавилися, бо хтось їм лаговорив, що "церков вони видумали," вони повірили більше чим рідній пеняці, яка казала їм, коли були дітьми, щоб молитися й учанцали до церкви. Не активні бу-

ли свідомі того, що живуть в Канаді, в країні незнаній їх батькам, але неспорозуміли того, що на чужині тільки церков може створити з українців націю й піднести їх по-вагу.

Семого року сталася така пригода: Вибрали нового скарбника. Панька Гримала, невеликого ростом чоловіка. Він пішов до старого скарбника, Петра Чайки, щоб відобрати від нього церковну касу.

“По касу прийшов я до вас,” сказав з притиском старому, коли вступив до його хати.

“Колиж писати незнаю, тай гроші вам невидам тепер, але завтра в церкві, щоб бачили люде, що я люблю рехт.” відповів лагідно старий скарбник.

“Алеж то ви вперті куме Паньку,” сказав Петро Чайка, з міною незадоволення. “Самісьте на мене подали свій глас, щоб я був держав громадську касу, а тепер гроший нехочете мені видати.” вийшов з хати й затріснув за собою двері, навіть не сказав своєму кумови добраніч.

Петро Чайка пішов до Гикавого зі скаргою на Панька. Ніч була ясна, світив місяць на небі, оскільки спали твердим сном, снігли весну, яка зближалася. Як привіталися, він сказав Гикавому:

“Адіт во, яке безправство у напній громаді. Церковної каси Панько нехоче мені видати, каже що видасть завтра в церкві, при людях, має мене за злодія.” До десятої години Гикавий і Чайка випорожнили флянку самогонки. По тім Гикавий підхмелений співав:

“Кумцю любий, кумцю милий,

Нич ми на заваді,

Лиш так буде як я скажу

У напній громаді.”

Другий день була неділя. Посходилися вірні до церкви на дяківську відправу. По утрени Гикавий сказав Панькови:

“Що за безголова діється у громаді? Ти чому

вчора не передав церковної каси новому скарбничкові?”

“Бо я писати незнаю і він не знає, щоб дав мені посвідку на гроші, і свідка не було. Нині при людях віддам касу,” сказав поволи Панько і при тих словах виїмив з пазухи забруджену хустину і дрозжачими руками став передавати.

“А во тут маєте п'ять талерів, а це друга п'ятка, а це три талери. то вже разом чинить тринайцять талерів. а во це шістьдесять і три центи. М'ясти всю касу. як один цент. Запрячте центи до кишені, щобисьте незагубили, бо то крававиця громадська.”

“Це мене незадовольє.” гукнув Гикавий до Панька. “Малисьте касу передати тоді, коли за нею приходив до вас новий скарбник. Нового скарбника маєте піби за злодія. Він незаслужив на таку зневагу,” і при тих словах стукнув кілька разів Панька в лисину й сказав такі слова, яких в книжках не пишеться.

**
*

**
*

Громада вельми стреможилася. В кожній хаті говорили, що Гикавий не чемно поступив зі старим Паньком в Домі Божім, в присутности жінок і дітей, згіршив людей.

Говорення тягнулося два тижні. Сусіди ходили вечерами одні до других. радилися, міркували, як мають поступити з Гикавим. На третю неділю скликали збори до церкви й вибрали на місце Гикавого Максима Бұзька. з тонким вусом, прилично одітого. На зборах був крик, всі парохіяни вини за зле поведіння в церкві, складали на Гикавого. Гикавий боронився, кричав, що він незаслужує на те, щоб його серед року скидали з уряду. Як виходив Гикавий з церкви, сказав півголосом до себе: “Я знаю, що маю тепер зробити.” В кілька днів пізніше, сусіди, які мешкали коло церкви, бачили як Гикавий при-

їхав возом перед церков, розломав колодку й забрав на віз ті всі річч. які подарував для церкви й зложив їх в себе у хліві. Бузько удався до правника у місточку о пораді, як поступити з Гикавим.

“То злочин, (кримінальна справа)” відповів правник направивши шкла на очах. “Хоч Гикавий подарував ті річч. до церкви, однак немав права забирати їх домів, бо вони стали власністю церкви. І уряд дає наділ даром фармарови, і батько посаг синові, та немає права назад забирати. Виграсте справу дуже легко, Гикавий зверне вам забрані річч. й буде покараний за порушення чужої власности.”

“А скільки таких “іншас” має коштувати?” запитав правника Бузько піднесенним голосом.

“Як для вас, то сімдесять і п'ять долярів,” сказав правник.

“Та ті річч. неварта більше чим трийцять долярів,” сказав здивований Бузько. “а може й тільки ні, а кивот ми вже замовили другий.”

“Як собі хочете,” відповів правник байдужно. “інакше не могу, справа такої натурі, що мусять іти до Вишого Суду, а це коштує гроші.”

**

**

Одного разу подібалися два Французи з трома Українцями у місточку. Один Француз сказав до них:

“Що у вас за такі непорядки у громаді? І ми маємо церков, але в нас спокій. В нас ніхто не забирає церковних річч. з церкви до хліва.” Потім усміхнувся й сказав до свого товариша:

“Ле фу галісіс,” (глупі Галіціяни).

Всі доколичні Французи знали про українську сварку. На Божого Тіла французька оселя обходила свято п'ятьдесятьлітнього заложення своєї церкви. Був їх Епи-

скоп на святі і багато священників. Підчас обіду єпископ і священники говорили про політичні справи, про Париж, а потім перейшли до непорозуміння Українців в дотичній оселі. Єпископ:

“Я знаю Українців, бо я був у їх краю. Край їх дуже багатий, має ліси, мінерали і добру землю, яка родить щипеницю; мають доступ до Чорного Моря, можуть торгувати з цілим світом. Вони витревали, працьовиті і здібні до науки. Але в них хороблива амбіція. Все сваряться і діляться на малі групи. Кожда група дивиться на народню і церковну справу зі своєї точки. Найсильніша в них церква католицька. Та та частина Українців, що виховані в Католицькій церкві показалася під сі рукою і благодатними впливами найздібнішою до життя. Була в них до Великої Війни православна церква на Великій Україні під Росією, та не була їхньою, і заперечувала українське ієновання: тягнула до Росії. Тепер та церква розпалася на багато груп таї ті уряд нищить до щенту. Мені здається, що Гикавий був намовлений протестантами з поза оселі, щоб забрати річи з церкви, щоб тим викликати судовий процес і стягнути ганьбу на католиків.” Гости слухали уважно, єпископ говорив далі:

“Три класи людей виховують націю, а се священники, учителі і письменники. Але між ними муєть бути кооперація у праці і спільна думка. Українські провідники не мають між собою згоди, тому Українці не спокійні, бо не було кому їх виховати. В Європі страшно розбіті. В Канаді багато ріжних вір мають, які їх ослабили, а також багато було в них судових процесів за посідання церковних будинків і провід. Через незгоду упав їх край, а був він колись дуже великий. Українські провідники муєть прийти до порозуміння. Муєть переконатися, що Українці будуть сильні і мати муть велике слово в Європі і в Канаді, коли зуміють триматися разом.”

Одної неділі приїхав священик до розсвареної громади на відправу. Як скінчилася Служба Божа, Гикавий сказав до священика:

“Чи отець знають, що в нашої громаді безправство?”

“Ні,” відповів священик.

“Таже серед року мене скинули з уряду, а вибрани на моє місце онтого цигана, що в куті стоїть,” і показав рукою на Бузька. “Масте зробити з снм порядок. Коли не зробите,” говорив далі Гикавий, “то поїду на скаргу до єпископа. Коли у єпископа не знайду справедливости, то поїду аж до Папи. Бо я люблю рехт.”

“Нічого не знаю про ваше непорозуміння,” сказав священик.

Тоді Партеній Швець, старинний чоловік, розказав священикови все, як було. Гикавий паленів зі злости коли той говорив, й кілька разів старався йому перенкочити в мові, аж мусів священик напаминати Гикавого.

Священик зарядив новий вибір на містопредсідника.

Гнат Бузько дістав п'ять голосів, Гикавий тільки один голос. На нього голосував Петро Чайка. Тоді Гикавий став кричати: “Се не були спаведливі вибори. Тайне голосовання мало бути, а не за піднесенням рук. Вибори мали бути оголошені дві неділі наперед. Також не мали відбуватися в неділю, але на будній дні. Я знаю право. Я вам всім покажу, що я значу!”

Як виїшли з церкви, було вже по третій годині по полудні. Марія Козак сказала до Петра Чайки:

“Дивно мені, що ви голосували на Гикавого, таже в громаді клоніт через вас зайшов. “Я мусів,” відповів Чайка остро, “бо Гикавий казав мені, що наколиби я не стояв за ним, то не дасть мені води зі своєї керниці, а я хоропитий, не маю сили конати на своїм обійстю керницю.”

**

*

Минуло літо, настала осінь, а потім зима. Прерія покрилася снігом, потиснув мороз, небо ослонилося грубими хмарами. Між Українцями сварка тягнулася далі. Кожної неділі по дяківській відправі вона починалася. Гикавий уперто стояв на тім, що священник збори зле перевів і сильно несподобив Бузька за те, що він зістав вибраний на його місце. Як весніло, до Гикавого долучився ще його кум, Максим Кузня, високий, сухорлявий чоловік, і тепер стало три люде проти чотирох. Обі сторони писали листи до єпископа, щоби приїздив до них робити "порядки" у громаді.

Був гарний день весною, зближався місяць Май, який не любить чорних красок на дереві. Дикі гуси вертали ключами з полудня на північ. У воздуху неслися запахи весни. Священник сям разом приїхав до розсварених людей слухати Великодню сновідь.

"Добре що отець прибули тепер до нас," сказав не сміливо хлопець, який виїхав до залізниці по священника малим візком. "В нас таке сталося диво, що крий Боже."

"Щож таке?" запитав священник здивованим голосом. "Таже билися в наші церкві. Зайшло з того," говорив візник, "що Гикавий зі своїм кумом, привезли коло церкви троха дошок, бо хочуть оба будувати Народний Дім. Як скінчилася в неділю дяківська відправа, Андрій Коваль глянув крізь вікно на дошки на дворі й запитав:

"Що то за матеріял лежить біля церкви?" На те Гикавий сказав: "Я і мій кум хочемо будувати Народний Дім, аби громада мала в неділю де зійтися на балачку, бо виджу що уряд церковний цього не зробить." Тоді Максим Бузько сказав:

"Може то й добре мати дім для сходин, але на те треба було скликати громаду й порозумітися, як великий

лім будувати й ухвалити вкладки.

“За те кинувся на Бузька Гикавий, хотів його бити, але жінка заступила йому дорогу й стали витручувати Гикавого з церкви на двір; в ганку, син Гикавого, Антін, ударив п'ястуком між очі Бузику, яка помагала витручувати Гикавого, аж її кров з уст потекла. Я був тоді в церкві, коли йшла бійка. Бузику лежить тепер хора в ліжку, є коло неї лікар і якась французка що уміє ходити коло хорих. Поліцмен заарештував Антона Гикавого і він тепер сидить в тюрмі. Бузько казав татови, що покличе отця до хорої завтра з Божим Тілом. Бузику хора, а через це знаходиться в тім більшій небезпеці.”

**

**

Від того часу минуло шість місяців. Лікар і добра жінка вратували Бузику від смерти, але Бузько сим не задоволився, він заскаржив Антона Гикавого до суду за напад на жінку. Антін Гикавий був покараний на шість місяців тюрми або шість сот долярів гривни. Про Українців англійські дневники писали між иншим, що слідує:

“Зайшли до нашого краю люди з під Австрії, які називають себе Українцями, нерозуміють нашої свободи, а через се неможуть користати з нашого права й добродушности аж мусимо їм час від часу пригадувати, щоби були спокійними. Богато в Канаді Європейців, які тут найшли притулок і доходять до добробуту, спокійно поведуться, тільки одні Українці якісь дивовижні в поведенню. Б'ються між собою, мусять мати міцні голови і любити червону краску.”

Новинку про судовий процес Гикавого прочитав в часописі український єпископ, він розвів руками й сказав до свого писара:

“Біда з нашими людьми. Незгодою стягають перед Англійцями неславу на весь напн нарід і на напну церков. За що небудь сваряться, тягаються по англійських судах, а через се Англійці виробили про нас таку оцінію як про Мексиканців. Напні вірні зібрані з різних сіл і повітів в Ріднім Краю, звідси походять деякі непорозуміння. Однак прийде час, що Українці будуть спокійними. Підсоння канадійське й чуже окруження научать їх згоди й організаційного помислу. Вони зрозуміють, що церков їх осередок і остоя. і будуть її більше, чим тепер, любити і поважати.”

